

*Mg.iur. Inara Brante, Doctoral Student
Doctoral Study Programme «Legal science»
The Baltic International Academy
Rīga, Latvia*

Application problems of claim limitation period for claims arising from commercial transactions

Abstract. On 1st of January 2010 a section of Commercial Law on commercial transactions entered into force. Respective regulation has been adopted in order to establish rules which would fit specific needs of companies and businessmen. The legislator has considerably reduced the limitation period: from 10 years to 3 years.

Given that there is currently no uniform case-law and interpretation that would allow enforcing the limitation period for commercial transaction claims, there will be aspects of claim rights limitation period analysed arising from claims where commercial transaction participants are entrepreneurs, as well as commercial transactions where one of the participants is an entrepreneur and a consumer.

Keywords: The Law on Commerce, claim rights limitation period, participants of commercial transactions, entrepreneur, consumer.

*Mg.iur. Ināra Brante, doktorante
Doktora studiju programma «Juridiskā zinātne»
Baltijas Starptautiskā akadēmija
Rīga, Latvija*

Tiesību noilguma termiņa piemērošanas problēmas komercdarījumos

Anotācija. 2010. gada 1. janvārī spēkā stājās Komerclikuma D sadaļa par komercdarījumiem. Attiecīgie noteikumi tika pieņemti, lai adaptētu normatīvo aktu regulējumu komersantu vajadzībām. Komerclikums būtiski samazina noilguma termiņu, kas izriet no komercdarījuma prasības: no desmit gadiem līdz trim gadiem.

Ņemot vērā to, ka šobrīd nepastāv vienotas tiesu prakses, kas ļautu viendabīgi pielietot praksē prasības noilguma termiņu, kas izriet no komercdarījuma, rakstā tiek analizētas tiesību noilguma termiņa piemērošanas problēmas komercdarījumos, kur komercdarījuma dalībnieki ir komersanti, kā arī komercdarījumi un no tiem izrietošie prasījumi, ja viens no darījuma dalībniekiem ir patērētājs.

Atslēgas vārdi: Komerclikums, prasības noilguma termiņš, komercdarījuma dalībnieki, komersants, patērētājs.

Mg.iur. **Инара Бранте**, докторант
Докторская программа «Юридическая наука»
Балтийская международная академия
Рига, Латвия

Проблематика применения срока давности к требованиям, вытекающим из коммерческих сделок

Аннотация. 1 января 2010 года вступил в силу раздел «D» Коммерческого закона Латвии «О коммерческих сделках». Соответствующие положения были приняты, чтобы адаптировать нормативно-правовое регулирование потребностям коммерсантов. Коммерческий закон значительно сокращает сроки давности по обязательствам, вытекающим из коммерческой сделки – с десяти (общегражданский срок) до трех лет.

В настоящее время не существует единой судебной практики, которая позволила бы однозначно применять на практике срок давности по требованиям, вытекающим из коммерческих сделок. В данной статье автором рассматриваются аспекты срока давности, которые вытекают из сделок, где только один из участников является коммерсантом, или один из участников является потребителем.

Ключевые слова: Коммерческий закон, срок давности требования, участники коммерческой сделки, коммерсант, потребитель.

Par komercattiecību regulējoša normatīva akta nepieciešamību tika runāts jau kopš 1993. gada. 2000. gada 13. aprīlī Saeima pieņēma Komerclikumu, kurš stājās spēkā 2002. gada 1. janvārī, bet tikai 2010. gada 1. janvārī stājās spēkā Komerclikuma D daļa «Komercdarījumi», kur pirmo reizi Latvijas tiesību aktos tika dots komercdarījuma jēdziens, kā arī atsevišķu komercdarījumu jēdziens un komercdarījumu veidu regulējošie iepašie noteikumi, kā arī tika noteikts noilguma termiņš prasījumiem, kas izriet no komercdarījumiem.

Komerclikuma D daļā ir ietverti atsevišķi komercdarījumu veidi, bet komercdarījumu vispārīgie noteikumi ir izstrādāti atbilstoši speciālo privāttiesību būtībai, kur Civillikuma Saistību tiesību daļa papildina komercdarījumu regulējumu jautājumos, kuri nav atrunāti Komerclikumā.

Saskaņā ar Komerclikumā noteikto, komercdarījumu dalībniekiem ir piemērojami Komerclikuma, Civillikuma noteikumi, kā arī normatīvie akti, kas regulē jautājumus patērētāju tiesību aizsardzības jomā, un citi tiesību akti.

Ņemot vērā to, ka Civillikumā ir noteikts vispārējais tiesību noilguma termiņš – desmit gadi, bet noilguma termiņš prasījumiem, kuri izriet no komercdarījumiem ir trīs gadi, rakstā tiks analizēti tiesību noilguma termiņa piemērošanas problēmas komercdarījumos, kur komercdarījuma dalībnieki ir komersanti, kā arī komercdarījumi un no tiem izrietošie prasījumi, ja viens no darījuma dalībniekiem ir patērētājs.

Autores mērķis ir izanalizēt tiesiskā regulējuma aspektu piemērošanas problēmas tiesību noilguma termiņa piemērošanā no komercdarījumiem izrietošiem prasījumiem, ņemot vērā to, ka šobrīd Latvijā nepastāv tiesu prakses un traktējuma, kas ļautu viendabīgi piemērot tiesību noilguma termiņu prasījumiem, kuri izriet no komercdarījumiem un kā tiks apskatīti prasījuma tiesību noilguma aspekti, kuri izriet no prasījumiem, no komercdarījumiem.

Dipl.iur. Aigars Strupiņš, Komerclikuma projekta autoru grupas vadītājs, izvērtējot Komerclikuma projektu, kurš tika iesniegts izskatīšanai Saeimā 1999. gada 25. novembrī,

norāda, ka komerciesību galvenais mērķis ir radīt labvēlīgu augsni komercdarbībai. Šim nolūkam komerciesībām jānodrošina ātra civiltiesiskā apgrozība ar minimāliem birokrātiskiem un citiem šķēršļiem. Salīdzinot ar civiltiesībām, komerciesības komercattiecību dalībniekiem dod lielāku dispozivitāti, tas ir – lielāku rīcības brīvību savstarpējo attiecību veidošanai. Tai pašā laikā komerciesībās ir vairāk imperatīvo normu, kas regulē atsevišķu komercsabiedrību formu veidošanu un reģistrāciju. Līdz ar to dispozitīvo un imperatīvo normu balanss komerciesībās atšķiras no civiltiesībās pastāvošā. Komerciesību subjektiem (komersantiem) ir vairākas priekšrocības salīdzinājumā ar civiltiesību subjektiem – īsāks prasības noilguma termiņš, atvieglota pierādīšana ar publiskoto ziņu starpniecību, iespēja atsaukties uz komercdarbības praksi un paražām. Tas ir iespējams tāpēc, ka komercdarbība ir profesionāla darbība, un tiek prezumēts, ka profesionālim ir mazāks risks, turklāt šīs priekšrocības palīdz veikt komerciesību galveno uzdevumu – paātrināt civiltiesisko apgrozību. Komerclikuma projekts ir veidots, balstoties uz, t.s., duālista modeli, kura pamatprincips ir civiltiesību subsidiaritāte attiecībā pret komerciesībām. Tas nozīmē, ka Civillikuma normas piemērojamas komercattiecībās, ja Komerclikums vai cits komercdarbību regulējošais likums attiecīgo jautājumu vai nu neregulē, vai arī tieši atsauca uz Civillikumu (projekta 3. pants). Komerclikums nebūs vienīgais likums, kurš regulēs komercdarbību. Pastāvēs atsevišķi citi likumi, kuri reglamentēs atsevišķus komercdarbības veidus un saturēs speciālās normas attiecībā pret Komerclikuma normām, piemēram, Kredītiestāžu likums, likums «Par ieguldījumu sabiedrībām» u.c. [12, 1].

2010. gada 1. janvārī spēkā stājās Komerclikuma sadaļa par komercdarījumiem. Attiecīgie noteikumi tika pieņemti, lai noteiktu komersantu vajadzībām pielāgotu regulējumu. Komerclikums ir būtiski saīsinājis noilguma termiņu: no desmit gadiem līdz trim gadiem. Turklāt tika paredzēta īpaša kārtība tādiem komercdarījumiem, kas tika noslēgti vēl pirms attiecīgās Komerclikuma sadaļas spēkā stāšanās. Saskaņā ar pārejas noteikumiem, no šādiem

komercdarījumiem izrietošie prasījumi noilgst trīs gadu laikā, skaitot no 2010. gada 1. janvāra, vai desmit gadu laikā no prasījuma rašanās, atkarībā no tā, kurš brīdis iestāsies agrāk. Tas nozīmē, ka komersantu prasījumi noilgs pats vēlākais 2013. gada 1. janvārī.

Komerclikuma 1.pantā ir dots jēdziens, kas ir «komersants» – komersants ir komercreģistrā ierakstīta fiziskā persona (individuālais komersants) vai komercsabiedrība (personālsabiedrība un kapitālsabiedrība) [1].

Komerclikuma 3.pantā ir noteikts komercdarbības tiesiskais regulējums, nosakot, ka komercdarbību regulē Komerclikums, Civillikums un citi likumi, kā arī Latvijas Republikai saistošās starptautisko tiesību normas, kā arī ir noteikts, ka komercdarbībai Civillikuma noteikumi piemērojami tiktāl, ciktāl Komerclikumā vai citos komercdarbību regulējošos likumos nav noteikts citādi [1].

Tāpat Komerclikumā ir noteikts to personu loks, uz kuriem ir attiecināmas Komerclikuma normas, respektīvi Komerclikuma noteikumi ir attiecināmi uz personām, kuras nav komersanti, vai uz saimniecisko darbību, kas nav komercdarbība, ja šis likums vai cits likums to īpaši paredz [1].

Komerclikuma D daļā ir dots jēdziens komercdarījumam, kā arī Komerclikuma noteikumi regulē jautājumu, ja viens no darījuma partneriem nav komersants.

Saskaņā ar Komerclikuma 388.pantā noteikto – komercdarījumi ir komersanta tiesiskie darījumi, kas saistīti ar komercdarbību [1].

Komerclikuma 389.pants nosaka, ka, ja darījums ir komercdarījums tikai vienam no darījuma dalībniekiem, šā likuma noteikumi par komercdarījumiem ir vienlīdz piemērojami arī pārējiem darījuma dalībniekiem, ciktāl normatīvajos aktos patērētāju tiesību aizsardzības jomā vai citos likumos nav noteikts citādi [1].

Komerclikums pieļauj arī tādus komercdarījumus, kurā tikai viena puse ir komersants, kā arī nosaka komerciālo paražu nozīmi komercdarījumu iztulkošanā. Komercdarījuma obligāta pazīme ir viena no darījuma dalībnieka piederība komersantu lokam.

Komerclikuma 388. pantā minētais jēdziens «tiesiskie darījumi» ir interpretējams paplašināti, ietverot ne vien tiesiskos darījumus CL 1403. panta izpratnē, bet arī cita veida tiesisku rīcību, kurai pamatā ir komersanta griba.

Kā norāda **Kaspars Balodis, LU Juridiskās fakultātes asociētais profesors** – līdz ar «tiesiskie darījumi» KCL 388. panta izpratnē ir ne vien komersanta noslēgtie daudzpusējie un vienpusējie tiesiskie darījumi, bet arī darījumam līdzīgas darbības, piemēram, atgādinājums nokavējušam parādniekam (CL 1653. p), komersanta paziņojums parādniekam par likumisko rokas ķīlas tiesību priekšmeta pārdošanu (KCL 402. p. 2. d.). KCL 388. pantā minētais jēdziens «tiesiskie darījumi» ir interpretējams paplašināti, ietverot ne vien tiesiskos darījumus CL 1403. panta izpratnē, bet arī cita veida tiesisku rīcību, kurai pamatā ir komersanta griba [6, 63].

Ja abi komercdarījuma dalībnieki ir komersanti, tas ir divpusējs darījums, kurā abiem darījuma dalībniekiem ir piemērojami Komerclikuma noteikumi par komercdarījumiem [6, 62]. Kaut gan Komerclikumā nav dots komercdarījumu iedalījums vienpusējos vai divpusējos (daudzpusējos) darījumos, ņemot vērā Komerclikuma 388. pantā noteikto, var secināt, ka Komerclikums pieļauj arī vienpusējus darījumus, kur viens no dalībniekiem ir tikai komersants.

Ja Komerclikums atļautu tikai vienpusējus komercdarījumus ar nekomersantiem, būtu piemērojamas Civillikuma normas un komersanta intereses līdz ar to tiktu aizsargātas vairāk nekā divpusējos komercdarījumos. Nebūtu taisnīgi, ja komersantam kā saimnieciski pieredzējušama subjektam tiktu nodrošināts labvēlīgāks tiesiskais režīms tikai tāpēc, ka otra puse darījumā nav komersants [8].

Kā norāda prof. K. Torgāns grāmatā «Saistību tiesības» – «noilguma institūts civiltiesībās veidots ar mērķi novērst nenoteiktību mantiskajās attiecībās, radīt skaidrību tad, ja kāda persona ilgstoši neīsteno tiesības vai neprasa novērst iespējamo strīdu par tām. Ar noilguma termiņa notecējumu izbeidzas ne vien prasības tiesība, bet arī pati saistību tiesība. Ar šo Civillikuma 1910. pantā doto formulējumu ir uzsvērts, ka noilgums ne tikai izslēdz iespēju saņemt tiesas aizsardzību, bet rada saistības izbeigšanos vispār. Nevienam nav pienākums izpildīt saistību pat tad, ja ir neapšaubāmi pierādījumi par tās rašanos, apmēru, izpildes veidu, jo kreditors nav rīkojies likumā noteiktā termiņā. Ir nodrošināta aizsardzība tikai ierobežotā laika posmā.»

Civillikuma 1895. pantā ir noteikts, ka visas saistību tiesības, kuras nav noteikti izņemtas no noilguma ietekmes un kuru izlietošanai nav likumā noteikti īsāki termiņi, izbeidzas, ja tiesīgā persona tās neizlieto desmit gadu laikā. Līdz ar to attiecīgajā gadījumā ir izvērtējams jautājums, vai noslēgtais līgums ir pakļauts Civillikuma vai Komerclikuma regulējumam attiecībā uz noilgumu.

Prasījuma noilguma termiņu komercdarījumos regulē ne tikai Komerclikums, bet arī Civillikums, Patērētāju tiesību aizsardzības likums, likums Par apdrošināšanas līgumu u.c.

Civillikuma 1893. pants nosaka, ka saistību tiesības izbeidzas, ja tiesīgā persona tās pienācīgi neizlieto likuma noteiktā noilguma termiņā. Savukārt Civillikuma 1910. pants nosaka, ka ar noilguma termiņa notecējumu izbeidzas nevien prasības tiesība, bet arī pati saistību tiesība, tādēļ noilgušu prasījumu nevar izlietot arī kā ierunu.

Noilguma termiņa piemērošanai komercdarījumos ir jāņem vērā Civillikuma normas, ka parādniekam vispirms ir jādabū atgādinājums (uzteikums) no kreditora vai tā vietnieka (CL 1653.p.).

Prasījuma tiesību noilgums Civillikumā ir laika periods, kuram izbeidzoties, persona, kurai ir prasījuma tiesības, tās zaudē. Jāņem vērā, ka persona, pat tad, ja prasījuma noilguma termiņš ir izbeidzies, ir tiesīga griezties tiesā par savu aizskarto tiesību aizsardzību, bet otra puse var atsaukties uz to, ka ir iestājies prasījuma noilguma termiņš. Tiesai, saskaņā ar Civilprocesa normām ir jāpieņem šāds prasījums un, ja tiek konstatēts, ka prasījumam ir iestājies noilguma termiņš, lieta netiek izskatīta pēc būtības un tas ir pietiekams pamats prasības noraidīšanai.

Noilguma pārtraukšanai pietiek ar atgādinājumu vai parāda atzīšanu un komersantam nav obligāti jāceļ prasība tiesā. Pēc noilguma pārtraukšanas noilgums sāk tecēt no jauna. Civillikumā ir noteikti trīs noilguma pārtraukšanas pamati: prasības celšana, atgādinājums parādniekam, parāda atzīšana.

Komercdarījumu principi Komerclikumā nav rakstiski formulēti, proti, nav tieši ierakstīti likumā. Likuma normas, kas regulē noilguma termiņus prasījumiem, kas izriet no komercdarījumiem ir sadrumstalotas un nekonkrētas, kas pieļauj dažādi interpretēt likumā noteikto, nerada

darījuma dalībniekiem pārliecību, ka strīdus gadījumā tās tiks piemērotas viendabīgi un netiks iztulkotas dažādi.

Kā jau iepriekš tika norādīts, Komerclikuma 406.pants nosaka, ka no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš. Savukārt Komerclikuma 3.nodaļā, Ekspedīcijas līgumi, 445.pants nosaka citādu prasījumu noilguma termiņu, t.i., ka prasījumi pret ekspeditoru par ekspedīcijai nodotās kravas bojājumiem, bojāšanos, iztrūkumu, bojāeju vai nozaudēšanu, kā arī par kravas nogādāšanas nokavējumu noilgst viena gada laikā. Ja ekspeditors rīkojies ar ļaunu nolūku vai pieļāvis rupju neuzmanību, minētie prasījumi noilgst triju gadu laikā. Visi pārējie prasījumi pret ekspeditoru noilgst trīs gadu laikā.

Prasījumu noilguma termiņš Komerciālā glabājuma līgumiem ir noteikts atšķirīgs nekā iepriekš norādītajiem komercdarījumiem.

Saskaņā ar Komerclikuma 456.pantā noteikto, Prasījumi pret glabātāju par glabājumā nodotās lietas bojājumiem, bojāšanos, iztrūkumu, atdošanas nokavējumu vai bojāeju noilgst viena gada laikā. Ja glabātājs rīkojies ar ļaunu nolūku vai pieļāvis rupju neuzmanību, minētie prasījumi noilgst triju gadu laikā [1].

Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likumu patērētājs ir tiesīgs pieteikt prasījumu pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam par preces vai pakalpojuma neatbilstību līguma noteikumiem divu gadu laikā no preces iegādes vai pakalpojuma saņemšanas dienas [2].

Pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam, kas atļūdzinājis patērētājam nodarīto zaudējumu vai atmaksājis par precī vai pakalpojumu samaksāto naudas summu, ir regresa prasījuma tiesības pret personu, no kuras iegādāta prece vai materiāli. Ja preces vai pakalpojuma neatbilstība līguma noteikumiem radusies ražotāja, pārdevēja, izplatītāja vai citas personas darbības vai bezdarbības dēļ, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs vērsties ar regresa prasību pret attiecīgajām personām.

Tātad Patērētāju tiesību aizsardzības likumā ir arī noteiktas komersanta tiesības uz regresa prasību, kura ir vēsta pret trešo personu, bet likumā nav noteikts regresa prasījuma noilguma termiņš. Autore pieņem, ka šajā situācijā ir jāņem

vērā Komerclikuma D daļā noteiktais, ka no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš un tas apstākļi, ka Komerclikuma noteikumi attiecībā uz komercdarījumiem kā lex specialis attiecināmi pret Civillikumā vispārīgi noteikto 10 gadu noilguma termiņu, tāpēc komercdarījumiem ir piemērojami Komerclikuma noteikumi – tātad arī regresa prasījumi, kuri izriet no komercdarījumiem, ja šāda prasījuma tiesība izriet no komercdarījuma un prasītājs ir komersants, noilgst triju gadu laikā. Ir jāizvērtē, vai pastāv komercdarījuma pazīmes – nodarbojas ar komercdarbību – ir veikta saimnieciskā darbība ar mērķi gūt peļņu, tā ir sistemātiska, par atļūdzību un kā komersants uzņemas visus riskus, kas izriet no veiktā darījuma.

Izvērtējot pastāvošo tiesu praksi, kura šajos jautājumos tikai veidojas, iezīmējas tendence dažādi traktēt Komerclikumā noteikto prasījuma noilguma termiņu – trīs gadi. Vislielākā neskaidrība un dažāds traktējums tiesas pieņemtajos nolēmumos ir saistībā ar apdrošināšanas kompānijām un to sniegtajām prasībām tiesā, kur atbildētājs ir patērētājs. Ja skatās citus tiesu nolēmumus, piemēram, par naudas parāda piedziņu, kur prasītājs ir komersants, tad var secināt, ka prasījuma noilguma termiņa piemērošanā un traktējumā, ja viens no darījuma pusēm ir komersants, ir liela vienprātība.

2014.gada 10.februārī Jelgavas tiesa, lieta Nr.C15249813, izskatīja rakstveida procesā civillietu AS «Citadeles Banka» maza apmēra prasību pret personu B. par parāda piedziņu. Prasība tika noraidīta pilnīgi, spriedumā norādot, ka saskaņā ar Komerclikuma D daļas 406.pantā noteikto, no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš. Tiesa atzīst, ka nav attaisnojama atbildētāja rīcība ilgstoši neveikt parāda samaksu, tomēr prasības tiesības realizācija iespējama tikai stingrā atbilstībā likumā noteiktajām prasībām, tādejādi atzīstams, ka prasītājam ir zudušas prasības tiesības pret atbildētāju. Ievērojot minēto, tiesa secina, ka prasījumam ir iestājies noilguma termiņš un iepriekš norādītais secinājums ir pietiekams pamats prasības noraidīšanai, tādejādi spriedumā netiek dots vērtējums par prasībā norādītajiem apstākļiem un netiek vērtēti citi iesniegtie pierādījumi [11].

Savukārt Vidzemes apgabaltiesas Civillietu kolēģija 04.09.2014.pieņemtajā spriedumā civillietā Nr.C33489513 ir atzinusi, ka «OCTA likumam» un likumam «Par Apdrošināšanas līgumu» ir dažāds saturs un regulējumā darbības joma. Spriedumā ir norādīts, ka tiesa secina, ka OCTA likums regulē attiecības starp transportlīdzekļa īpašnieku, tiesīgo lietotāju un apdrošinātāju, tostarp arī attiecības, kas izriet no regresa prasījumiem starp apdrošinātāju un personu, pret kuru apdrošinātājam ir tiesības celt regresa prasību obligātās apdrošināšanas ietvaros, kas neparedz noilguma termiņu regresa prasības iesniegšanai un piemēroja Civillikuma 1895.pantā noteikto – prasījuma termiņš noilgst 10 gadu laikā [8].

Analoģisku spriedumu tika pieņēmusi Tukuma rajona tiesa 2015.gada 26.februārī lietā Nr.C31300114 par regresa prasījumu starp apdrošinātāju un personu, pret kuru apdrošinātājam ir tiesības celt regresa prasījumu obligātās apdrošināšanas ietvaros un arī piemēroja Civillikuma 1895.pantā noteikto, ka termiņš noilgst 10 gadu laikā. Tiesa secina, ka Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās obligātās apdrošināšanas likums neparedz noilguma termiņu regresa prasības iesniegšanai. Tiesa nekonstatē noilguma iestāšanos, jo uzskata, ka likuma «Par Apdrošināšanas līgumu» normas attiecīgā strīdā nav piemērojamas [9].

Savukārt Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 12.marta spriedumā Lietā Nr.SKĶ-184/2014 ir norādīts, ka Apdrošināšanas sabiedrībai kā profesionālajai un stingrākajai darījuma pusei, kurai ir juridiskā dienesta palīdzība, nav nepieciešams tāds pats noilguma termiņš, kāds ir noteikts apdrošinātajām personām. Tas katrā ziņā apliecina to, ka noilguma termiņš apdrošinātajām personām ir vairāk nekā trīs gadi [7].

Spriedumā ir izteiktas sekojošas tēzes:

- Likuma «Par apdrošināšanas līgumu» 32.panta pirmā daļa nosaka termiņus paziņojuma iesniegšanai apdrošinātājam par apdrošinātā riska iestāšanos, savukārt otrā daļa – termiņu, kādā izmantojamas citas atbilstoši pušu gribai apdrošināšanas līgumā ietvertās saistību tiesības, piemēram, saistība par apdrošināšanas prēmijas samaksu.

- Tādējādi speciālā tiesību norma termiņu, kādā apdrošinājuma ņēmējs var celt prasību tiesā pret apdrošinātāju par apdrošinātā riska iestāšanās gadījumā neizmaksātās apdrošināšanas atlīdzības piedziņu, neregulē, tādēļ atbilstoši vispārējai tiesību normai – Civillikuma 1895.pantam – tas ir desmit gadi, skaitot no dienas, kad apdrošinātājs ir atteicies izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību [7].

Tiesas, taisot iepriekš minētos spriedumus, pēc autores domām, netika izvērtējušas, vai pušu noslēgtais līgums ir vērtējams kā komercdarījums, vai Prasītājs– Apdrošināšanas kompānija, nav komersants un vai nav jāpiemēro Komerclikuma 406.pantā noteiktais, ka no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš un to, ka Komerccarbībai Civillikuma noteikumi piemērojami tiktāl, ciktāl Komerclikumā vai citos komercdarbību regulējošos likumos nav noteikts citādi. Nav ņemts vērā arī tas, ka Komerclikuma noteikumi nosaka, ja komersants ir ierakstīts komercreģistrā, nav pieļaujama ieruna par to, ka saimnieciskā darbība, kas veikta, izmantojot komercreģistrā ierakstīto firmu, nav komercdarbība [1].

Saeimas datu bāzē ievietotā informācijā likumprojekta Nr.141/Lp9»Grozījumi likumā «Par apdrošināšanas līgumu»» anotācijas 1.punktā ir norādīts, ka pašreizējais vispārējais noilguma periods (10 gadi) apdrošinātāju regresa prasībām ir neadekvāti ilgs termiņš, kas neveicina apdrošinātāju darbības mobilitāti un strīda galīgo izšķiršanu saprātīgā laika periodā, jo apdrošinātājs var vērsties ar regresa prasību kaut vai pēc deviņiem gadiem, kad būs aizmirsti lietas faktiskie apstākļi. Vienlaikus uzskatām, ka plānotais saīsinātais noilguma periods (trīs gadi) ir pietiekams termiņš, lai apdrošinātājs pilnvērtīgi varētu izmantot savas regresa tiesības, jo šajā laikā tiks izpildīti nepieciešamie priekšnosacījumi regresa prasībai, t.i., tiks pabeigti ar apdrošināšanas atlīdzības izmaksas lietu saistītie administratīvie un kriminālprocesi [10].

Kā norāda raksta «Likums jāpiemēro tādā nozīmē, kādu domājis likumdevējs» autori Dr.iur. J.Akfejeva un jurists V. Cielavs, kas tika publicēts šā gada 14.aprīlī žurnālā «Jurista Vārds»,

ka, piemērojot vispārējo tiesību normu speciālās tiesību normas vietā, tiek pārkāpts princips, ka vispārēju tiesību normu var piemērot tikai tajos gadījumos, kas nav noregulēti ar nesavienojamu speciālu tiesību normu – *lex specialis derogat legi generali* [13].

Šajā ziņā aktuāls ir Komerclikuma 406. pantā noteiktais, ka no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst trīs gadu laikā. Jo vairāk tādēļ, ka apdrošināšanas līgums pilnībā atbilst 388.pantā noteiktajam komercdarījuma jēdzienam (apdrošināšana ir viens no komercdarbības veidiem) [13].

Ņemot vērā visu apskatīto un izanalizēto informāciju, kā arī viedokļus, autore secina, ka nebūtu lietderīgi uz komersantu kā saimnieciski pieredzējušu subjektu pilnā apjomā attiecināt Civillikuma normas, kuru adresāts ir jebkurš civiltiesību subjekts. Komerccdarījumu vispārīgo noteikumu mērķis ir sekmēt tiesisko noteiktību un ātrumu komerciesiskajā apgrozībā. Attiecīgajos gadījumos ir izvērtējams jautājums, vai noslēgtais līgums ir pakļauts Civillikuma vai Komerclikuma regulējumam attiecībā uz noilgumu.

Autore uzskata, ka komercdarījumiem jāpiemēro Komerclikuma 406.pantā noteiktais, ka no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst trīs gadu laikā, bet 10 gadu noilguma termiņš saglabājas patērētājam, kā vājākajai darījuma pusei, bet nevis komersantam, ja attiecībā uz

patērētāju vai komersantu speciālajos likumos nav noteikts citādi.

Būtiski apgrūtina ieviest praksē vienveidīgu pieeju tiesību normu piemērošanā par noilguma termiņu piemērošanu tas apstāklis, ka likuma normas, kas regulē noilguma termiņu prasījumiem, kas izriet no komercdarījumiem ir sadrumstalotas un nekonkrētas, kas pieļauj dažādi interpretēt likumā noteikto un nerada darījuma dalībniekiem pārlicību, ka strīdus gadījumā tās tiks piemērotas viendabīgi un netiks iztulkotas dažādi. Ņemot vērā to, ka Komerccdarījumu principi Komerclikumā nav rakstiski formulēti, proti, nav tiešā veidā ierakstīti likumā un Komerclikumā ir iekļauti tikai daži no komercdarījumu veidiem, būtu nepieciešams noteikt likumā, ka komercdarījumi tiek iedalīti pamatdarījumos, palīgdarījumos, blakusdarījumos – atkarībā no tā, cik cieši darījums ir saistīts ar komersanta veikto komercdarbību, kā arī divpusējos (daudzpusējos) un vienpusējos, atkarībā no tā, vai abi dalībnieki vai tikai viens no viņiem ir komersants. Manuprāt, būtu lietderīgi Komerclikuma D daļā – Komerccdarījumi – iekļaut komercdarījumu principus, komercdarījumu veidus un 388. pantā minētajam jēdzienam «tiesiskie darījumi» dot paplašinātu skaidrojumu, ietverot ne vien tiesiskos darījumus, kuru jēdziens ir dots CL 1403. pantā, bet ietver arī cita veida tiesisku rīcību, kurai pamatā ir komersanta darbības, kuras ir saistītas ar tā saimniecisko darbību.

Izmantoto avotu saraksts

1. «Komerclikums»//Latvijas Vēstnesis, 158/160 (2069/2071), 04.05.2000., «Ziņotājs», 11, 01.06.2000. [Stājas spēkā: 01.01.2002.].
2. Patērētāju tiesību aizsardzības likums//»Latvijas Vēstnesis», 104/105 (1564/1565), 01.04.1999., «Ziņotājs», 9, 06.05.1999. [Stājas spēkā: 15.04.1999.]
3. Likums «Par apdrošināšanas līgumu»// «Latvijas Vēstnesis», 188/189(1249/1250), 30.06.1998., «Ziņotājs», 15, 04.08.1998. [Stājas spēkā: 01.09.1998.]
4. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības.// 28.01.1937. «Valdības Vēstnesis», 46, 26.02.1937. [Stājas spēkā: 01.03.1993.]
5. Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums//»Latvijas Vēstnesis», 65 (3013), 27.04.2004., «Ziņotājs», 10, 29.04.2004.[Stājas spēkā: 01.05.2004.]
6. Komerctiesību aktuālie jautājumi Latvijā un Eiropā: Komerccdarījumi. Atbildība. Komerccstrīdi. // Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013.
7. Augstākās tiesas Civillietu departments. 12.03.2014. spriedums Lietā Nr.SK-184/2014. http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2014/

8. Vidzemes apgabaltiesas Civillietu kolēģija. 04.09.2014. spriedums Lietā Nr.C33489513. http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2014/
9. Tukuma rajona tiesa. 26.02.2015., Lietā Nr.C31300114, Spriedums. http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2014/
10. Likumprojekts Nr.141/Lp9 «Grozījumi likumā «Par apdrošināšanas līgumu» <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/06A456D084843358C2257244004A2052?OpenDocument>.
11. Jelgavas rajona tiesa. 10.02.2014. Lietā Nr.C15249813. Spriedums. www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/151337/pdf/
12. Komerclikums, izstrādāts darba grupā, Dipl.iur. Aigara Strupiša komandītsabiedrības institūta «Latvija» vadībā, pieņemts Saeimā 1.lasījumā 1999.gada 6.maijā., www.tm.gov.lv
13. Žurnāls «Jurista Vārds», 14.04.2015. (Nr.15 (867) <http://www.juristavards.lv/doc/266453-likums-japiemero-tada-nozime-kadu-domajis-likumdevejs/>

References:

1. «Commercial» // «Latvian Journal», 158/160 (2069/2071), 05.04.2000., «Rapporteur», 11, 01.06.2000. [Entry into force: 01.01.2002.]
2. Consumer Rights Protection Law // «Latvian Journal», 104/105 (1564/1565), 01.04.1999., «Rapporteur», 9, 06.05.1999. [Entry into force: 04.15.1999.]
3. The Law «On Insurance Contract» // «Latvian Journal», 188/189 (1249/1250), 06.30.1998., «Rapporteur», 15, 04.08.1998. [Entry into force: 01.09.1998.]
4. Civil Law. Part Four. Liability law // 28.01.1937. «Government Gazette», 46, 02/26/1937. [Entry into force: 03.01.1993.]
5. Motor Third Party Liability Insurance Act // «Latvian Journal», 65 (3013), 27.04.2004., «Rapporteur», 10, 29.04.2004. [Entry into force: 01.05.2004.]
6. Commercial Latvian and current issues in Europe: Commercial transactions. Responsibility. Commercial disputes. // Riga: Courthouse Agency, the 2013th
7. The Supreme Court of Civil department. 12.03.2014. Judgment Nr.SKC Case-184 / 2014th http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2014/
8. Vidzeme Regional Court Civil College. 04.09.2014. Judgment Case Nr.C33489513. http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2014/
9. Tukums District Court. 26.02.2015., Case Nr.C31300114, Judgment. http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2014/
10. Project of Law 141 / Lp9 «Amendments to the Law» On Insurance Contract <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/06A456D084843358C2257244004A2052?OpenDocument>.
11. Jelgava District Court. 10.02.2014., Case Nr.C15249813. Judgment. www.tiesas.lv/nolemumi/pdf/151337/pdf/
12. Commercial, developed a working group, Dipl.iur. Aigara Strupiša limited Institute «Latvia» management, adopted by the Parliament 1st reading on 6 May 1999., www.tm.gov.lv
13. The magazine «Jurista Vārds», 14/04/2015. (No. 15 (867) <http://www.juristavards.lv/doc/266453-likums-japiemero-tada-nozime-kadu-domajis-likumdevejs/>

Summary

The necessity to introduce a modern regulatory act governing commercial relations has been discussed since 1993.

On 13 April 2000 the Saeima adopted the Law on Commerce which entered into force on 1 January 2002, however, Part D – Commercial Transactions – entered into force only on 1 January 2010. In this part for the first time a concept of commercial transaction was defined, as well as special regulations regulating some types of commercial transactions and the limitation period for claims arising from commercial transactions. Certain types of commercial transactions are included within Part D of the Law on Commerce, and general provisions of commercial transactions are in line with the essence of special private laws where the Contract Laws of The Civil Code provides supplement for questions not covered by the Law on Commerce. In line with the Law on Commerce participants of commercial transactions are subjected to the Law on Commerce, regulations of the Civil Code, as well as normative regulations providing consumer rights and other normative acts and regulations. The principles of commercial transactions are not specifically explained in the Law on Commerce. The law regulating the limitation period for claims arising from commercial transactions are fragmented and vague allowing various interpretation of the law. Existing court practice is just developing and there is a tendency to interpret the set claim limitation period of 3 years variously. Major uncertainties and various interpretations in decisions made by judges concern insurance companies regarding their claims where the defendant is the client. In other court decisions, such as debt recovery where the defendant is the entrepreneur we can observe consensus in claim limitation period interpretation and application.

As Dr.iur. J.Akfejev and lawyer V. Cielavs point out in their article *The Law should be applied in the sense stated by the lawmaker* («Likums jāpiemēro tādā nozīmē, kādu domājis likumdevējs») published on 14 April 2015 in the journal *Jurista Vārds*, the principle of application of general laws only in cases not provided by special laws – *lex specialis derogat legi generali* is violated when general laws are applied instead of special laws.

From this perspective the provision under Article 406 of the Law on Commerce that claims arising from commercial transactions have a limitation period of 3 years is topical, the more so because insurance agreements comply with the concept of commercial transaction under the Article 388 (insurance is one of the commercial transactions).

Considering all said above and the analysed information, the author concludes that it would not be appropriate to extend the provisions of the Civil Code to the entrepreneur since the addressee of the Civil Code is any subject of civil rights. The aim of general provisions of commercial transactions is to provide legal certainty and quick decision making. In some cases it is advisable to evaluate whether the concluded agreement is subjected to the Civil Code or to the provisions of the Law on Commerce regarding the limitation period.

The author argues that commercial transactions should be treated under provisions stated by the Article 406 of the Law on Commerce, which claims arising from commercial transactions have limitation period of three years and 10 years limitation period is reserved for the customer as the weakest part in the transaction and not the entrepreneur unless it is stated otherwise in special regulations.

The fact that law provisions regulating time limitation period for claims arising from commercial transactions are fragmented and vague thus allowing various interpretation and leaving uncertainty whether the law would be interpreted uniformly, considerably hinders the implementation of uniform application of limitation period.

Considering that commercial transaction principles are not formulated in a written form in the Law on Commerce, meaning they are not directly included in the Law on Commerce, it would be necessary to include in the law the point that commercial transactions are divided into underlying transactions, ancillary transactions and subsidiary transactions depending on the transaction carried out as well

as bilateral (multilateral) and unilateral transactions depending on whether both participants or only one of them are entrepreneurs.

According to the author it should be advisable to include the principles of commercial transactions, types of commercial transactions into Part D of the Law on Commerce – Commercial Transactions, as well as provide more detailed explanation of the term legal transactions mentioned in Article 388 including not only *legal transactions* mentioned in Article 1403 of the Civil Code but also other legal activities based on commercial transactions.